

Türkösy Szilárd

A portfólió bevezetése a Gödöllői Waldorf Iskolában

(Megjelent: Dióhéj – 2009. Márton napi szám)

Mint azt bizonyára – remélhetőleg – tapasztaltatok már, iskolánkban az elmúlt években több szervezeti/szerkezeti átalakítást is véghez vittünk, hogy a működést olajozottabbá, pontosabbá tegyük, és, hogy több figyelem, energia juthasson a pedagógiai oldalnak.

Ezek az átalakulások – úgy látjuk – nagyjából beváltották a hozzájuk fűzött reményeket, és a különböző folyamatok mennek a maguk útján, ill. járják a megvalósulás útját.

Ezzel párhuzamosan egy ideje azon kezdünk el gondolkodni a tanári karban, hogy a szervezeti változásokat hogyan követhetnék pedagógiai változások, milyen „friss erőket” lehetne bevezetni ezen a téren az iskolánkban. Több gondolat is felmerült, ezek egyike a *portfólió* meghonosítása, mint olyasmi, ami bővíthetné, gazdagíthatná és bizonyos értelemben megújíthatná a tanítási (és értékelési!) gyakorlatot.

Hogy mi is a portfólió, arról most nagyon röviden szeretnék írni; inkább csak valamiféle bevezetőt, mert – ahogy azt mostmár látjuk – lehetetlen megfogalmazni egy definícióban, hogy miről is van itt szó, ill. mit nyújthat. A történethez hozzá tartozik, hogy a felmerült igények szerencsés módon találkoztak Thilo Koch előadásával egy tavalyi konferencián, amely a mérés-értékelést vette célba. Thilo akkor elmesélte a nagyközönség előtt, hogy ők a potsdami Waldorf iskolában mintegy kilenc éve használják már a portfóliót, sikerrel. Nagyon megfogott néhányunkat az a perspektíva, amit akkor felvázolt. Röviddel ezután hárman a résztvevők közül (Barabás Kata a Váci Waldorf Iskolából, Papp László a Waldorf Házról, valamint jómagam) „egymásra találtunk”, és kiderült, mindhármunkat komolyabban érdekel ez a téma. Megindult hát egy levelezés Thilo Koch-hal, majd – hosszas előkészítő munka és megannyi nehézség leküzdésével – idén szeptember végén, október elején sikerült eljutnunk Potsdamba, hogy egyrészt a helyi viszonylatban, élőben tanulmányozhassuk a portfóliót, mint gyakorlatot, másrészt pedig, hogy részt vegyünk a már második alkalommal megrendezett Európai Portfólió Konferencián, ahol Európa számos országa képviseltette magát, úgy is mint olyan, aki bemutatja eddigi tapasztalatait és gyakorlatát, és úgy is, mint aki érdeklődik és szeretné ezt bevezetni.

Rengeteg tapasztalattal gazdagodva tértünk haza, és elhatároztuk, kísérletet teszünk, hogy Magyarországon meghonosítsuk a „rendszert” a Waldorf iskolákban. Így a Waldorf Ház (Papp László) a szervezésben, rendszerezésben, kidolgozásban, a Váci Waldorf Iskola az általános iskolai bevezetésben, a Gödöllői Waldorf Iskola pedig a felső tagozatban való meghonosításban vesz majd részt.

Immáron elmondhatom, hogy iskolánk nyitottan fogadta ezt a lehetőséget, és jelenleg folyamatban van annak a csoportnak a megalakulása, amely elkezdni a konkrét munkát, ill. ennek megtervezését.

Térjünk most rá tehát arra, mi is a portfólió lényege! Ha röviden és nagyon egyszerűen akarnám megfogalmazni – ami távolról sem fedí minden oldalát és minden benne rejlő lehetőséget! – akkor azt

mondanám, hogy egy előre meghatározott munkafolyamatról van szó, amely egy bizonyos időintervallumot ölel fel. Egy témát kell kidolgozni tulajdonképpen a diáknak, s ebben a tanár segítőként van jelen. Maga a témaválasztás – az előzetesen meghatározott területen belül – teljesen a diákra van bízva: szabadon választja meg, hogy az adott területen belül mit szeretne kidolgozni. A kereteket, az értékelési szempontokat pedig *közösen*, diákok és tanáruk határozzák meg *előre*. Tehát mindenki tisztában van vele, mit, mikorra és hogyan kell majd elkészíteni, valamint milyen szempontoknak kell megfelelni. Az azonban, hogy ezen belül ki milyen eszközökhöz nyúl, hogyan építi fel a munkáját és hogyan kivitelezi, teljes mértékben az egyéni szabadságra és kreativitásra van bízva. Ilyen módon abszolút egyéni utakat járnak be a gyerekek, és egyéni munkák készülnek el. Erről a munkáról azután (közben) egy dokumentáció készül, mondjuk 20-30 oldalban (ennek jellege szintén tükrözi az egyéni képzelőerőt), végül következik egy visszatekintés és értékelés, majd egy szóbeli előadás zárja az egészet, meghívott vendégek előtt (szülők, diáktársak, tanárok, barátok). Mondhatná valaki, hogy ez nagyjából fedi a 12-ikes éves munka fogalmát. Mégsem ugyanarról van szó! Itt ugyanis egy év alatt több portfólió is készül, vannak formai és tartalmi különbségek, melyek között talán a legnagyobb az értékelés mibenléte. Először is, a diáknak vissza kell tekintenie saját munkájára, arra, hogy mi történt, hogyan történt, mennyiben valósította meg előzetes terveit és mennyiben nem, ennek mik az okai, ill. mit tanult az egészből és nem utolsó sorban arra is rá kell tekintenie, *hogyan tanult*. Ebből rögtön következik, hogy rálát arra, milyen hibákat követett el, azokat hogyan tudná elkerülni legközelebb, mit tudna másképpen csinálni legközelebb, ill. mi az a mód, ami neki egyénileg a munka elkészítésében a legjobb, leghatékonyabb. Rálát azokra az oldalaira is, amik erősségekként jellemezhetőek, ilyen módon önbizalmat és erőt adnak, lelkesítenek a további munkára, a gyengeségek „kijavítására”. Az értékelésben pedig saját maga is részt vesz (önértékelés), de diáktársai és tanárai is. Mindenkitől kaphat olyan gondolatokat, melyek által jobban megismeri saját magát, esetleg addig fel nem fedezett tulajdonságai is tudatosulhatnak. Mindeközben a tanár nem meghatároz, hanem csak segít, párbeszéd útján támogatja a diák önálló munkáját, és közben folyamatosan lehetősége van az informális értékelésre, ilyen módon nem szummatív, hanem formatív értékel, vagyis nem „beskatulyáz”, esetleg a gyerek lényét ítéli meg, hanem mindig csak felhívja a figyelmet a dolgokra, gyakorlatilag megbeszéli, jellemzi mindazt, ami történik. Ezzel tehát óriási váltásra nyílik lehetőség az eddigi értékelési gyakorlat tekintetében is. Nem is beszélve arról, hogy közben a tanár is rengeteget tanul, hogy csak egyetlen egyet emeljek ki: a diák lényéről nagyságrendekkel többet tudhat meg, mint egy frontális osztálymunka közben, ilyen módon sokkal jobban meg tudja határozni azt a módot, *ahogyan ő* egy-egy diákjának segíteni tud, ráláthat arra, hogy mire van szüksége az adott diáknak *egyéni*leg!

Rögtön kiderül, hogy itt nem is annyira a dokumentáció létrejötte, mivolta vagy a szóbeli előadás a lényeges, hanem mindaz, ami *közben* történik, amit nem is lehet dokumentálni. Olyan változásokon mehet át diák és tanár egyaránt, melynek feltétlen pozitív hozadéka lehetnek, ha a módszert megfelelően és őszintén alkalmazzák. A lényeg tehát a párbeszédben való tanítás-tanulás, az informális és a nem-formális tanulás (a diákok egyéb csatornákon érkező, „mellékes dolgokból”, ill. egymástól is tanulnak; az újabb kutatások ezeknek igen nagy jelentőséget tulajdonítanak a valódi és használható tudás megszerzésében), valamint az értékelési gyakorlat megváltozása, nem is beszélve a pedagógiai paradigmaváltásról és a diákok sokkal nagyobb részvételéről a saját tanításukban.

Sajnos e cikk keretei messze nem teszik lehetővé, hogy minden részletről, a portfólióban benne rejlő lehetőségéről említést tehessenek, de talán további alkalmakkor kiegészíthetem még e gondolatokat, és rendszeresen beszámolhatok a tapasztalatokról, főképp, ha kérdéseket is sikerül hozzám eljuttatni. (Szívesen elindítok egy „beszélgetést” a lap hasábjain keresztül...) Egyelőre csak annyit még, hogy az itt leírtakon kívül nemzetközi, társadalmi, „piaci” szinteken, sőt, talán a jövőben még vizsgáztatási területeken is valódi értéket képvisel és képviselhet a portfólió, különösen, ha éveken keresztül folyik ez a munka és összegyűjtésre kerülnek a portfóliók. Nemzetközi viszonylatban komoly munka folyik ezeken a területeken és már meglévő eredményeket is sikerült felmutatni!

Végezetül álljon itt néhány önkényesen kiemelt sor (a teljesség igénye nélkül) abból a „meghatározásból”, amit egy nemzetközi csoport állított össze, mely csoport a portfólió megismeréséért, meghonosításáért dolgozik Európában.

Példák speciális portfóliókra (kiragadott példák, a teljesség igénye nélkül):

- dokumentációs
- esettanulmány
- értékelési
- szakmai fejlődést bemutató
- nyelvi
- kompetencia
- bemeneti/kimeneti portfólió (egy bizonyos tanulási időszak alatt)
- projekt
- epocha
- szakmai gyakorlat (praktikum)
- osztály
- elektronikus
- éves áttekintést tartalmazó portfólió, stb.

A portfólió előnyei:

- a diák:
 - kezdeményező lehet
 - felelősséget vállalhat önmagáért és társaiért
 - mind erőteljesebben élheti át a csapatmunkát
 - párbeszédben gyakorolhatja az együttműködést
 - megtanulja, hogyan tanuljon hatékonyan
 - megtanulja, hogyan értékelje önmagát, stb.
- a tanár:
 - megtanulja látni, hogyan tanul a diákja
 - vezérfonalra talál a munkájában azáltal, hogy közelebb kerül a diákjaihoz, mivel látja erőfeszítéseiket, fejlődésüket és elért eredményeiket
 - rendszeresebben és pontosabban értékelheti a diákjait párbeszéd formájában

- többet tud meg diákjainak lényéről
- több lehetősége van, hogy segítse, bátorítsa és vezesse a gyengébb diákokat
- több lehetősége van ösztönözni a tehetségesebb diákokat
- szorosabb együttműködésben dolgozik a kollégáival
- fejlesztheti képességeit a nyitott párbeszéd terén, stb.

A portfólió járulékos előnyei (különösen rendszeres prezentációkkal alkalmazva):

- a diák részéről:
 - növekvő önbizalom
 - növekvő tudatosság a tanulásban részt vevő más személyek irányában (diákok, tanárok, szülők)
 - növekvő bizakodás a tanár erőfeszítéseiben
 - önmaga érdemeinek és hibáinak jobb megítélése
 - nagyobb motiváció, hogy iskolába járjon és tanuljon, stb.

- a tanár részéről:
 - nagyobb szakmai felelősségérzet és elégedettség
 - növekvő bizakodás a diák erőfeszítéseiben
 - saját tanítása hatékonyságának jobb megítélése
 - szorosabb együttműködés a kollégáival
 - lényegibbé válhat a szülőkkel folytatott konzultációja
 - nagyobb motiváció, hogy iskolába járjon és tanítson, stb.

- a szülők részéről:
 - növekvő bizalom abban, hogy a tanár képes helyesen megérteni és megítélni a diákot
 - növekvő bizakodás a gyerek erőfeszítéseiben és elért eredményeiben
 - növekvő bizakodás abban, hogy az iskola hatékonyan képes megszervezni a tanulási folyamatot
 - kevesebb félelem, hogy a diák nem felel meg az elvárásoknak
 - több bizalom a gyerek jövőjében, annak ellenére, ha mégsem felelne meg az elvárásoknak, stb.

- az iskola részéről:
 - lényegibbé válhatnak a szülőkkel folytatott megbeszélések
 - lényegibbé válhatnak a tanárokkal folytatott megbeszélések
 - hatékonyabb lehet az adminisztráció
 - erősebb jelenlét a közösségben
 - erősebb összetartás, stb.